СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том III

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ III

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME III

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ III
ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

THE FRANCHISE BUSINESS MODEL IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL BUSINESS: OPPORTUNITIES AND LEGAL PERSPECTIVES
Prof. Dr. Emilija Gjorgjioska, PhD, Prof. Dr. Tatjana Spaseska, PhD, Prof. Dr. Aneta Risteska-Jankuloska, PhD, Prof. Dr. Dragica Odzaklieska, PhD 9

ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЕМАЧИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Любомир Николов..... 19

ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СХЕМИ ЗА КАЧЕСТВО ПРИ СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРОДУКТИ И ХРАНИ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Марина Николова..... 27

ПРИЛАГАНЕ НА КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ ПРИ МОНИТОРИНГ НА ДЕБИТОРСКАТА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ
Проф. д-р Светослав Илийчовски..... 37

ФОЛКЛОРНИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО РЕСУРС ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ: СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД
Проф. д-р Теодора Димитрова, д-р Захарина Томова 47

ОЦЕНКА НА ЧУВСТВИТЕЛНОСТТА НА ВЪТРЕШНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ОСНОВНИ ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ В КОНТЕКСТА НА ХРАНИТЕЛНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ангел Саров, Гл. ас. д-р Михаела Михайлова, гл. ас. д-р Даниела Цвяткова, гс. д-р Боряна Козарева, ас. Диляна Бояджиева 54

ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ НА БАЛКАНИТЕ – ХРОНОЛОГИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Добрин Ганчев, доц. д-р Сергей Найденов 62

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УПРАВЛЕНСКИЯ ПРОЦЕС В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков..... 73

ПОДКРЕПА НА ИНИЦИАТИВИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ - ВОДЯТ ЛИ ПОЛОЖИТЕЛНИТЕ НАГЛАСИ ДО ГОТОВНОСТ ЗА ПОЕМАНЕ НА РАЗХОДИ?
Доц. д-р Емил Николов 78

ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА – ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОНТЕКСТ
Доц. д-р Искра Пантелеева, проф. д-р Беата Сковрон-Миелник, гл. ас. д-р Себастиан Наройчик..... 88

ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ КАТО ДВИГАТЕЛИ НА НОВИТЕ ТЕНДЕНЦИИ В ТУРИЗМА
Доц. д-р Любка Илиева, проф. д.ик.н. Марина Алексеевна Измайлова 97

ИНОВАЦИОННИ ПОДХОДИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРОПЕРАТОРСКАТА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Любомира Тодорова 105

СЕМЕЙНИЯТ БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ КАТО МОДЕЛ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Петранка Мидова 112

ПРИНОС НА ИКОНОМИКАТА НА СПОДЕЛЯНЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Петя Иванова..... 119

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА АНАЛИЗА НА ГОЛЕМИ ДАННИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ РИТЕЙЛ СЕКТОРА: ПРИМЕРИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 127

THE ROLE OF DIGITAL ECOSYSTEMS IN ACCELERATING ENTREPRENEURIAL CAPACITY IN EMERGING ECONOMIES
Assoc. Prof., PhD Tatiana Bucos..... 137

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА И ГЕОПОЛИТИЧЕСКА КРИЗА
Доц. д-р Тихомир Личев..... 145

СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА – ХАРАКТЕРИСТИКИ, ЦЕЛИ, ОБХВАТ
Гл. ас. д-р Ваня Ганева..... 151

ДИСПРОПОРЦИИ В ДИГИТАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова, гл. ас. д-р Иван Маринов..... 158

СЪТРУДНИЧЕСТВОТО И ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ КАТО ДВИГАТЕЛИ ЗА ИНОВАЦИИ И РАЗВИТИЕ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Гл. ас. д-р Ивайло Костов 166

THE INTRODUCTION OF THE EURO AND THE FUTURE OF RETAIL TRADE IN BULGARIA: ATTITUDES AND PROSPECTS
Head Assist. Prof. PhD, Ivan Marinov 173

СЪВРЕМЕННИ АГРОБИЗНЕС РЕШЕНИЯ В КОНТЕКСТА НА КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева..... 181

ДИГИТАЛНО ПРЕПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ: ИНОВАЦИИ, МАРКЕТИНГ И ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Кристина Шопова, д-р Юлия Проценко 188

СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ГРИФИД ХОТЕЛИ
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 196

ТЪРГОВСКИ КОМУНИКАЦИИ И ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ ОТ СЪВРЕМЕННИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФИРМИ
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 204

ДОВЕРИЕТО В СПОДЕЛЯНЕТО НА ЗНАНИЯ
Гл. ас. д-р Явор Станев 208

ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В КОНТЕКСТА НА НАГЛАСИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО И БИЗНЕС
Ас. д-р Александър Личев 217

ТЕНДЕНЦИИ ПРИ РЕГИСТРАЦИЯТА НА ДРУЖЕСТВА С ПРОМЕНЛИВ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Елена Вълчева 225

ТЪРГОВСКИТЕ ФИРМИ В СВИЩОВ В ПЕРИОДА ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ВОЙНИТЕ (1912-1918 Г.) – ОБЩ ПРЕГЛЕД
Преп. д-р Емилия Вачева 232

СПЕЦИФИКИ ПРИ „МОДУЛИРАНЕ“ НА ПРАВООТНОШЕНИЯТА В АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“ /ОБЗОР НА ПОРОЧНАТА САНКЦИОННА ПРАКТИКА
Преп. Игнат Папазов 240

ОБОГАТЯВАНЕТО НА ДЛЪЖНОСТТА – СТРАТЕГИЯ ЗА МОТИВАЦИЯ И ПРЕДПОСТАВКА ЗА ФОРМИРАНЕ НА НЕФОРМАЛНИ ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ
Докторант Анелия Станева 246

РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ В РАЗВИТИЕТО НА ПОДХОДА ЛИДЕР КЪМ ВОМР
Докторант Аделина Ангелова 253

ПОТЕНЦИАЛ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ГОЛФ ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ангел Ангелов 263

ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТОСТТА И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В БАЛНЕО, СПА И УЕЛНЕС ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Антоанета Христова, ас. д-р Бартош Марчинковски 270

ДИСБАЛАНСИ И ПАЗАРНИ ДЕФОРМАЦИИ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Атанас Атанасов 278

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Боримил Шопов 285

КЛИМАТОЛЕЧЕНИЕТО КАТО СПЕЦИАЛИЗИРАНА ФОРМА НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ: ТЕОРЕТИЧЕН АНАЛИЗ И КОНЦЕПТУАЛНО ПОЗИЦИОНИРАНЕ
Докторант Ваня Стоева-Андонова..... 290

ОТ ЛИНЕЙНИЯ КЪМ КРЪГОВИЯ МОДЕЛ: КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ И СЕКТОРНИ ПРОЯВЛЕНИЯ В ТУРИЗМА
Докторант Виктория Георгиева Джамбазка..... 297

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ И ЦЕЛЕВИ ОРИЕНТИРИ
Докторант Деница Гъркова 306

ЗАЩО ESG НЕ РАБОТИ (И КАК ДА ГО НАПРАВИМ ДА РАБОТИ): КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ESG ПРАКТИКИТЕ В МСП
Докторант Десислава Белева-Димитрова 313

МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ
Докторант Ива Пламенова Панайотова..... 324

ТЕХНОЛОГИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ КАТО ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Докторант Калин Борисов..... 332

ФИНАНСИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ЧРЕЗ НПВУ И ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ
Докторант Мария Иванова Павлова-Кондрова..... 340

ЗАПЛАХИ ЗА КОРПОРАТИВНАТА СИГУРНОСТ ПРЕД ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС
Докторант Ралица Йовчева..... 349

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ФАКТОР ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Теодора Попова 357

РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИЯТА В БЪЛГАРИЯ – РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ
Докторант Тихомир Георгиев..... 367

РОЛЯТА НА КЕТЪРИНГ ОБСЛУЖВАНЕТО КАТО ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ АТРАКТИВНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СЪБИТИЯ
Докторант Цветелина Петрова..... 375

СЪВРЕМЕННИ МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОДИ ПРИ РЕАЛИЗИРАНЕ НА УЧЕНИЧЕСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПЪТУВАНИЯ
Докторант Цветелина Телбис 382

ИНТЕГРИРАНЕ НА КРЪГОВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА КАТО ОСНОВА ЗА ПРЕХОД КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0
Докторант Захари Пенев..... 390

ESG PERFORMANCE AND MARKET VALUATION IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: THE MODERATING ROLE OF IDIOSYNCRATIC RISK
PhD student Yan Fu 398

R&D CAPITAL INTENSITY AND FIRM VALUE IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: EVIDENCE FROM OWNERSHIP HETEROGENEITY
PhD student Xinyue Du 412

UNMANNEDSTORES–НОВАТА КОНЦЕПЦИЯ В СВЕТОВНАТА ТЪРГОВСКА ПРАКТИКА
Студент Аница Декова 425

ОТРАСЛОВА СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА И НЕЙНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
Студент Борислава Горецова 431

ВЛИЯНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ УПРАВЛЕНСКИТЕ РЕШЕНИЯ В МАЛКИЯ БИЗНЕС
Студент Даяна Пламенова Лучева 441

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ELENA DALLES AND PHILANTHROPY IN BELLE ÉPOQUE: HERITAGE, SOCIAL IMPACT AND CULTURAL LEGACY
Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 455

РЕСУРСНИ И ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА ИИ-БАЗИРАНИ СИСТЕМИ В БЪЛГАРСКИТЕ ЧИТАЛИЩА
Доц. д-р Александрина Александрова, гл. ас. д-р Атанаска Решеткова, гл. ас. д-р Евгени Овчинников 487

ОТВЪД РЕКА ДУНАВ: НЕВИДИМИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ, ИНТЕЛЕКТУАЛЕН И КУЛТУРЕН МОСТ МЕЖДУ СВИЩОВ И БУКУРЕЩ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ
Доц. д-р Александър Ганчев 495

КУЛТУРНОТО И ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО ОБЕКТ НА УСТОЙЧИВАТА ОТЧЕТНОСТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, студент Emanuel Proenca Gomes, студент Rodrigo Miguel Gomes Rodrigues, студент Lara Alexandra De Paiva Tome, студент Miguel Angelo Bretes Pereira Carolo студент Santiago Pimenta Fernandes, студент Faisal S. A. Abulhatal 502

ПАРАДОКСИТЕ НА ЕДИН ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТ: РЕСТОРАНТ И БАР-ВАРИЕТЕ „ЦИГАНСКИ ТАБОР“ МЕЖДУ ЕТНИЧЕСКАТА КУЛТУРА И КОМЕРСИАЛНАТА ЕКЗОТИЗАЦИЯ
Доц. д-р Йелис Еролова, гл. ас. д-р Бехрин Шопова 509

РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСКАТА ЕТИКА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Катя Личева 517

REMARKABLE, VETERAN AND MONUMENTAL TREES AS HERITAGE: RECOGNITION AND THE GOVERNANCE OF CARE IN SELECTED EUROPEAN JURISDICTIONS
Assoc. Prof. Lucia Nováková, PhD, Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 522

ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯТ МОДЕЛ НА СТОПАНСКАТА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“ ЗА КАЧЕСТВО И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – 90 ГОДИНИ ЛИДЕРСТВО В ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТРАНАТА
Доц. д-р Росица Колева 540

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИНОВАЦИИ В КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ
Гл. ас. д-р Милен Атанасов, ас. д-р Йоана Константинова..... 550

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EDUCATION SYSTEM
Senior Instructor PhD in Economic Sciences Fuad Jabbarov Zeydulla Oglu 558

POTENTIAL OF INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORKS PROTECTING INTRINSIC VALUES IN CULTURAL HERITAGE
Assistant Professor PhD Said Edaich 567

MANAGEMENT OF CULTURAL-RELIGIOUS HERITAGE: HISTORICAL, SPIRITUAL, AND INTERNATIONAL DIMENSIONS OF FÁTIMA AND CZĘSTOCHOWA
Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD, Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Elżbieta Karaśq, PhD..... 576

INDUSTRY-ORIENTED CHINESE CRAFTS: AN EXPECTATIONS PERSPECTIVE
Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD 588

WOMEN DONATIONS TO SWEDISH RELIGIOUS INSTITUTIONS
PhD student Ciocoiu Elena-Adriana 599

РОЛЯТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ЗА ОПАЗВАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
Студент Димитрийка Атанасова Чакова 606

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО РЕСУРС ЗА МЕСТНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В МАЛКИТЕ ГРАДОВЕ
Студент Николина Кирякова 615

СЪВРЕМЕННИ АГРОБИЗНЕС РЕШЕНИЯ В КОНТЕКСТА НА КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева[1]

Резюме: *Селското стопанство се намира пред значими предизвикателства, поради засилващия се натиск върху природните ресурси и неотложната необходимост от трансформация към устойчиви производствени модели. Традиционното линейно земеделие генерира големи количества отпадъци и допринася за понижената ресурсна ефективност. В условия на непрекъснато нарастващо глобално търсене на храни, кръговото земеделие се очертава, като стратегически инструмент и съвременно агробизнес решение за изграждане на една екологична и устойчива хранителна система. Основната цел на настоящата разработка е да се подчертае значимостта на кръговото земеделие, като се разглеждат ключовите компоненти между линейна и кръгова икономика. В тази връзка се прави сравнителна характеристика при конвенционалното и кръговото земеделие по определени показатели, изясняват се екологичните, икономическите и социалните ползи, като допълнение към тях е обърнато внимание и на предизвикателствата от приложението на кръговото земеделие в селското стопанство. В заключение се посочва, че кръговото земеделие, като съвременно агробизнес решение очертава устойчив модел за изграждане на безотпадъчни селскостопански системи с фокус върху възстановяване на почвите, съхраняване на биоразнообразието и намаляване на емисиите на парникови газове.*

Ключови думи: *агробизнес решения, кръгово земеделие, кръгова икономика, селско стопанство, предизвикателства*

JEL: Q01, Q13, Q53

MODERN AGRIBUSINESS SOLUTIONS IN THE CONTEXT OF THE CIRCULAR ECONOMY

Head Assist. Prof. Iliyana Krasteva, PhD

Abstract: *Agriculture faces significant challenges due to mounting pressure on natural resources and the urgent need to transition toward sustainable production models. Traditional linear agriculture generates large quantities of waste and contributes to low resource efficiency. Amidst ever-growing global food demand, circular agriculture is emerging as a strategic tool and a modern agribusiness solution for building an environmentally friendly and sustainnable food system. The primary objective of this study is to highlight the importance of circular agriculture by examining the key components distinguishing linear and circular economic models. To this end, a comparative analysis of conventional and circular agriculture is*

[1] i.krasteva@uni-svishtov.bg, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, катедра „Аграрна икономика“

conducted based on specific indicators; environmental, economic, and social benefits are outlined; and the challenges associated with implementing circular agriculture are addressed. In conclusion, the study indicate

that circular agriculture, as a modern agribusiness solution, offers a sustainable model for creating zero-waste agricultural systems, focusing on soil restoration, biodiversity conservation, and the reduction of greenhouse gas emissions.

Key words*: agribusiness solutions, circular agriculture, circular economy, agriculture, challenges*

JEL: Q01, Q13, Q53

1. Въведение

Земеделието е основен двигател на човешката цивилизация, което гарантира прехраната, заетостта и икономическия просперитет. Въпреки това конвенционалните земеделски практики традиционно поставят акцент върху краткосрочната ефективност за сметка на дългосрочната устойчивост, което води до деградация на околната среда, изчерпване на природните ресурси и влошаване на социално-икономическите дисбаланси. Устойчивото земеделие се утвърждава, като ключова промяна, ориентирана към постигане на взаимна връзка между високата производителност, екологичната защита и социалната справедливост (Munshi, Das, Mondal, & Priya, 2025). Ефективното оползотворяване на ресурсите е в основата на съвременното селско стопанство. Аграрният сектор дълго време следва предимно линейния модел „производство-консумация-изхвърляне“, свързан с непрекъснатото генериране на отпадъци и изчерпване на природните ресурси. Днес този традиционен подход се трансформира в кръгов модел, който интегрира принципите на кръговата икономика в селското стопанство. Кръговите земеделски практики превръщат отпадъчните продукти в ценен ресурс, а вложените материали се регенерират и оползотворяват максимално.

В тази връзка *основната цел на настоящата публикация* е да се подчертае значимостта на кръговото земеделие, като се разглеждат *ключови компоненти между линейна и кръгова икономика*, прави се *сравнителна характеристика при конвенционалното и кръговото земеделие* по определени показатели. Изясняват се *екологичните, икономическите и социалните ползи*, като допълнение към тях е обърнато внимание на *предизвикателствата* от приложението на кръговото земеделие в селското стопанство.

2. Кръгова икономика и агробизнес

Кръговата икономика е икономическа концепция, която е насочена към оптимизиране на ресурсното потребление и минимизиране на отпадъците. Чрез затваряне на производствено-потребителския цикъл се постига съществено намаляване на ресурсната интензивност, вредните емисии и

енергийните загуби. Целта на кръговата икономика е да се създаде една екологична и икономическа устойчива среда, която да намали зависимостта от природните ресурси и ограничи негативните екологични последици върху околната среда (Supriadi, Zulkarnaen, Suryadi, Saparuddin, & Rasjid, 2025).

Линейната и кръговата икономика представляват два напълно различни модела, изобразени на фигура 1.

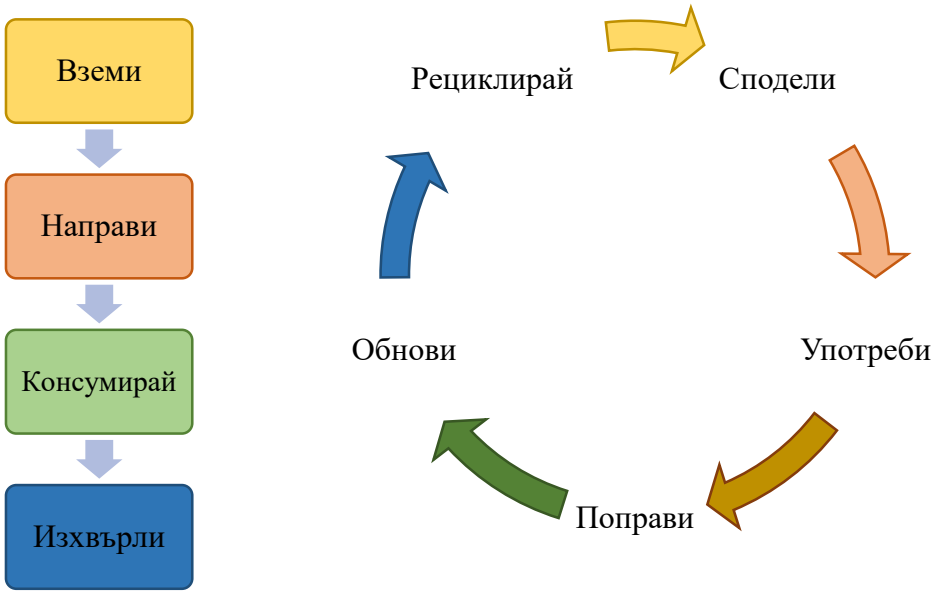

Фигура 1. Сравнение на линейна и кръгова икономика
Източник: Barman, B., Munshi, S.A., Mondal, I., Quader, S.K.W. and Das, A. (2026)

Основната разлика между двата икономически модела се крие в начина, по който се използват природните ресурси и се управляват отпадъците. Линейната икономика следва необратим път от производството до изхвърлянето, натрупват се огромни количества отпадъци и има кратък жизнен цикъл. Този модел определено е икономически и екологично неустойчив, поради изчерпване на суровините и глобалното замърсяване на природната среда. Кръговата икономика е алтернативно решение, при което отпадъкът на практика се превръща в ресурс. Тя функционира на основата на *три съществени принципа*: *запазва материалите в употреба, премахва отпадъците и замърсяването, регенерира и възобновява природните екосистеми* (Barman, Munshi, Mondal, Quader, & Das, 2026). Като по този начин кръговата икономика се фокусира върху минимизиране на отпадъците, насърчава тяхното оползотворяване и ресурсите могат да се използват повторно в икономиката за създаване на допълнителна стойност.

Макар земеделието да е структуроопределящ отрасъл за икономиката, заетостта и продоволствената сигурност, линейният модел на функциониране при конвенционалните практики нанася сериозни щети върху околната

среда. Неконтролираната употреба на химически торове, пестициди, моно-културното отглеждане, неефективното управление на водните ресурси ускоряват процесите на климатичните промени, деградацията на почвите и загубата на биоразнообразието.

Всичко това налага вземането на съвременни агробизнес решения в контекста на кръговата икономика. Въвеждането на кръгови практики, като биологично земеделие, консервационни обработки на почвата, прецизно земеделие, компостиране на органични отпадъци, агролесовъдство и други (Nikolova, Slaveva, & Pavlov, 2025). Кръговото земеделие прилага принци-пите на кръговата икономика директно върху земеделските системи. Основната цел е да сведе до минимум зависимостта от вложените външни ресурси, да генерира почвите и да намали въздействието върху околната среда, без да се нарушава устойчивостта на екосистемите. На таблица 1 са представени *основните характеристики при конвенционалното и кръгово-то земеделие по определени показатели*.

Таблица 1. Сравнителна характеристика при конвенционално и кръгово земеделие

Показатели	Конвенционално земеделие	Кръгово земеделие
Основна философия	Линеен модел с фокус върху интензивното производство и висок добив.	Цикличен модел с фокус върху устойчивостта и регенерацията на ресурсите.
Използване на ресурси	Силна зависимост от външни ресурси - изкуствени торове, химически пестициди, употреба на ГМО.	Максимално използване на вътрешни ресурси – органични отпадъци, компост, зелено торене.
Управление на отпадъците	Страничните продукти се разглеждат, като отпадък и се изхвърлят или изгарят.	Отпадъците от един процес стават ресурс за друг.
Влияние върху почвата	Често води до изтощаване на почвата, ерозия и загуба на хумус.	Подобрява здравето и структурата на почвата.
Въглероден отпечатък	Значителни емисии на парникови газове, поради производството на химикали и тежка техника.	Намалени емисии, почвата действа като въглероден резервоар, улавя и съхранява въглерод.
Икономически аспект	Високи разходи за химически препарати, риск от нестабилност при колебания в цените на ресурсите.	По-ниски разходи за външни суровини, по-голяма икономическа устойчивост в дългосрочен план.

Източник: авторова разработка

Кръговото земеделие е икономическа система, при която отпадъците от един процес не се изхвърлят директно, а вместо това, те се превръщат в ресурс за други цели (Krupa, Nagaraj, Krishnamurthi, Lakshmikant, &

Vandana, 2025). Селскостопанските странични отпадъци могат да се превърнат в ценни суровини за аграрния сектор. Такива примери са:

✓ Растителните остатъци, животинския тор и страничните продукти се компостират или преработват в биоторове, като се връщат хранителните вещества в почвата и се намалява нуждата от синтетични торове.

✓ Оборският тор, остатъците от култури могат да бъдат превърнати в биогаз или зелен водород, като едновременно намаляват емисиите и понижават разходите за енергия в стопанството.

✓ Селскостопанските продукти се използват повторно за подобряване на почвата, за храна на животните или като гориво в машините.

Кръговите практики превръщат генерираните отпадъци в пълноценни суровини, елиминирайки концепцията за отпадъчни продукти в земеделието. В резултат на това селското стопанство става не само по-продуктивно, но и по-екологично и подкрепя дългосрочната продоволствена сигурност.

3. Очаквани ползи и предизвикателства от приложението на кръговото земеделие в селското стопанство

Приложението на кръговото земеделие в селското стопанство се изразява в множество *екологични, икономически и социални ползи* (вж. фиг. 2). Основният акцент е насочен в минимизиране на отпадъците и оптимално оползотворяване на ресурсите, чрез затваряне на производствените цикли, например остатъците от реколтата да се използват за фураж или биомаса, а оборският тор – за естествено наторяване (Kotyal, 2023).

Фигура 2. Концептуална схема, свързана с ползите от приложението на кръговото земеделие в селското стопанство

Източник: er.researchfloor.org/circular-agriculture-sustainable-farming-practices-for-zero-waste/

Внасянето на органичен компост и животински тор обратно в земеделските земи естествено възстановява структурата на почвата и биологичното разнообразие. Затвореният цикъл на напояване и събирането на дъждовна вода в стопанствата предотвратяват разхищението на този ценен ресурс. Чрез диверсификация на продукцията и по-ниска зависимост от външни доставчици на материали, фермите стават по-устойчиви на пазарни кризи. Производството на биогаз или компост от отпадъчните продукти може да генерира допълнителни средства за бизнеса.

В същото време са налице и *редица предизвикателства* (ограничения), които трябва да бъдат преодолени при прехода от линейна към кръгова икономика. Ефективното възприемане на принципите на кръговото земеделие от страна на фермерите често е възпрепятствано от липса на достатъчни знания и ресурсна ограниченост. В този контекст специализираните обучителни програми, консултантските услуги и образователните курсове придобиват стратегическо значение, за да подпомогнат фермерите да преминат към устойчиви земеделски практики. Макар, че кръговото земеделие осигурява дългосрочни икономически ползи, първоначалните разходи необходими за иновативни технологии, като инсталации за компостиране, системи за възобновяема енергия и производство на биогаз, често се оказват финансово непосилни за стопанствата. За преодоляване на тези бариери държавните институции трябва да насочат усилия към въвеждане на механизми за финансова подкрепа, субсидии и икономически стимули за ускоряване на този преход.

В тази връзка земеделските производители следва своевременно да адаптират своята дейност към динамичните промени в сектора, демонстрирайки готовност за капиталови инвестиции и организационно преструктуриране и управление на производствените процеси в стопанствата.

4. Заключение

Кръговото земеделие, като съвременно агробизнес решение очертава устойчив модел за изграждане на безотпадъчни селскостопански системи с фокус върху възстановяване на почвите, съхраняване на биоразнообразието и намаляване на емисиите на парникови газове. Чрез затваряне на цикъла този концептуален подход успешно се справя с ключовите предизвикателства, като изчерпване на ресурсите, екологичните и климатичните въздействия върху околната среда. Приемането и прилагането на кръговите агробизнес решения допълнително подчертават потенциала за намаляване на отпадъците и тяхното прекомерно разхищение. Независимо от икономическите ограничения и липсата на адекватна държавна подкрепа, интегрирането на кръговите земеделски практики в селското стопанство имат ключова роля за осигуряване на продоволствена сигурност и изграждане на дългосрочна екологична устойчивост.

Използвани източници

Barman, B., Munshi, S., Mondal, I., Quader, S., & Das, A. (2026). Promoting Sustainability and Climate Resilience in Agriculture Through Circular Economy: A Review. *Agricultural Reviews, Volume 47 Issue 2*, pp. 205-215.

Kotyal, K. (2023). Circular Agriculture: Sustainable Farming Practices for Zero Waste. *Environmental Reports, DOI: https://doi.org/10.51470/ER.2023.5.1.08*.

Krupa, S., Nagaraj, A., Krishnamurthi, A. V., Lakshmikant, N., & Vandana, C. D. (2025). Circular Economy in Agriculture: Reducing Waste, Enhancing Sustainability. *Indian Journal of Natural Sciences, Vol.16, Issue 91*, pp. 1-8.

Munshi, S. A., Das, A., Mondal, I., & Priya, S. (2025). The Economics of Sustainable Agriculture: Challenges and Opportunities., pp. 5-15.

Nikolova, M., Slaveva, K., & Pavlov, P. (2025). Organic Agriculture in the Republic of Bulgaria: A Model for Sustainable Development and Diversification of Agricultural Business. *Sustainability,17 (7)*., https://doi.org/10.3390/su17073249

Supriadi, E., Zulkarnaen, A., Suryadi, Saparuddin, & Rasjid, A. (2025). Circular Economy in Agriculture: Integrating Technology for Sustainable Waste Management. *International Journal of Science and Society, Volume 7, Issue 4*, pp. 135-148.